

Klic TRIGLAVA

LETO XV.

LONDON, 23. JUNIJA 1962.

ŠTEV. 277.

OBJEKTIVNE IN SUBJEKTIVNE NAPAKE

V začetku maja je Tito v Splitu grmel proti vsem tistim, ki si iz = plačujejo prevelike plače (gl. KT 276.), ki krađejo in goljufajo. Mnogo žica mu je navdušeno pritrjevala, saj je kritika letela na Titove najvdanejše pristaše, na komuniste na vodilnih položajih, predvsem v gospodarstvu. Odmev na splitski govor je bil tak, da je Tito komaj štirinajst dni kasneje, ob otvoritvi beograjskega velesajma, čutil potrebno spet vzeti v zaščito svoje somišljenike in izjaviti, da je med njimi večina dobrih ljudi, (kot poročamo na 15. strani.)

Kaj naj po treznem premisleku denemo k vsemu temu? Predvsem lahko mirne duše rečemo, da težav v Jugoslaviji niso krive subjektivne napake ali celo kazniva dejanja posameznikov kakor so že ta nemoralna in kakor že množico najprej zbodejo v oči. Zaradi takih nepravilnosti so morda tisti, ki niso pri koritu, prikrajšani za kak odstotek ali dva, prav kakor niso bistveno prikrajšani zaradi Titovega luk = suznega življenja in njegovih potovanj na "Galebu", najbolj požrešni ptici, kakor si v Jugoslaviji prišepetavajo.

Krivda za to, da je proizvodnja potrošnih dobrin kljub ogromnim naporom in investicijam in kljub darilom iz tujine po vojni komaj kakih dvajset odstotkov višja kot pred vojno, da je potrošnja na prebivalca komaj sedaj dosegla predvojno raven, je v tem, da se Tito in njegovi tovariši krčevito oklepajo časovno zastarelih teorij, marksizma in leninizma, ki nista bila posebno logična in znanstvena niti pred sto leti, danes sta pa občutno manj. Po znanstvenih metodah je treba vsako teorijo zavreči, ako ne more več pojasniti pojavov, ne pa neprestano ponavljati po njej prirejene parole, kot da bi šlo za ljudožersko čarovnijo in ne za ekonomsko politiko. Zastoj v Jugoslaviji niso krivi kurji tatovi ampak ga je kriva objektivna napaka napačnih načel, kolikor je pač mogoče imeti zmelo v glavah odgovornih voditeljev za nekaj objektivnega.

Vse seže nazaj v dobo totalitarnega planiranja nesrečnega spomina. Takrat so po modrih naukih velikega Lenina zainvestirali milijardo za milijardo v gigante, pri čemer je bilo najvažnejše, da so bili čim ogromnejši in da je v njih sijal metal kompliciranih mašin, kot da bi bili majhni otroci, ki hočejo svetle igrače, ne pa resni ljudje, ki žele proizvajati čim več s kar najmanjšimi sredstvi in naporom - ne pa kakor komunisti, kar najmanj s čim večjo uporabo strojev in človeškega dela. Ti giganti, med drugim tudi zaradi majhnega jugo = slovanskega trga, še dandanes ne krijejo niti tekočih stroškov, kaj šele da bi iz njih dobili nazaj, kar je bilo vanje vloženo.

Zastoj se Tito razburja, "da svako gradi sve što hoće i što mu se svidi". To prakso so v Jugoslaviji vpeljali on in njegovi. Res so potem uvedli, kar oni imenujejo, "socialistično tržišče", toda tega tržišča nikdar niso pustili delovati v zadostni meri, da bi zdravilo vplivalo na položaj. Neprestano so manipulirali cene in maličili obresti, da ne bi šel razvoj na škodo njihovih "gigantov" v smer za dovoljevanja resničnih potreb prebivalstva. Najnovejši petletni načrt celo določa, da je spet treba vlagati predvsem v metalurgijo in strojogradnjo, ker so vsi objekti na tem področju že popolnoma za =

stareli, ne da bi kdaj kdo kaj imel od njih. Tako bodo naprej vise-
li Jugoslaviji okoli vratu kot mlinski kamen. Še naprej se silijo iz-
važati vse tisto, kar Jugoslavija lahko proizvaja samo s **stroški**
nad svetovno ceno. Rezultat je osem sto milijonov dolarjev zunanje-
ga dolga. Na notranjem in zunanjem trgu lahko oddajajo "giganti" te
svoje izdelke samo pod lastno ceno, zaradi česar so potrebne sub-
vencije in krediti, ki povzročajo inflacijo in naraščanje cen, ki ga
ne bo ustavila nobena kontrola.

Zaradi svojih fiksnih idej hočejo komunisti izriniti privatnega kme-
ta, ki proizvaja poceni in bi proizvajal tudi veliko, če bi mu dali
orodje in gnojila, rezervirana le za njihova "družbena posestva". U-
ničiti hočejo proizvodnjo obrtnikov za trg, da bo tako spet izgini-
la cela vrsta artiklov, ki so v zadnjih letih sladili Jugoslovane
komunistično dolgočasje. Namesto da bi obnovili vsaj privatno trgo-
vino na drobno, se Tito spet zaletuje v stare trgovce, kot da bi ko-
munistična cirkulacija kje solidno in dobro funkcionirala s starimi
trgovci ali brez njih.

Komunisti še naprej sholastično cepijo dlako o tem, ali imajo delav-
ci v Jugoslaviji "mezde" ali "dohodek". Poskrbeli naj bi rajši, da
bi proizvodnja potrošnih dobrin rasla in bi jim lahko dali plače, ka-
kršne so spodobijo za jugoslovansko stopnjo razvoja. Žalostno je, da
po vojni produkcija potrošnih dobrin raste bolj počasi kot pred voj-
no kljub znatno povečanim naporom in investicijam. Jasno je bilo od
vsega začetka, da si bodo delavci brez mere povečali nominalne pla-
če, brž ko dobijo pravico "prostega razpolaganja s sredstvi", saj so
jih marksisti sami naučili, naj poboljšanje svojega položaja išče-
jo v neprestanem povečevanju nominalnih plač namesto v vedno boljši
organizaciji gospodarstva in produktivnosti.

Skraini čas je, da delavski sveti prevzamejo funkcije, ki jih lahko
dobro in koristno opravljajo: zaščito delavskih interesov in sploš-
no nadzorstvo nad podjetji. Vsakodnevno vodstvo podjetij pa morajo
prevzeti ljudje, ki bodo potem za podjetja tudi odgovorni in bodo av-
tomatično dobili po glavi, če bodo podjetja slabo delovala ne le
tehnično ampak tudi gospodarsko. Danes ni nihče odgovoren za nič. Na-
jemajo vse **vprek** kredite, ki jih nihče ne vrača; če to ne pomaga, da
državo subvencijo. Končno pa lahko direktorji in delavci poberejo š-
la in kopita in se preselijo v drugo podjetje "i nikome ništa".

Pri vsem tem "zakoni pripravljeni na brzino" ali pa tudi počasi ne
bodo pomagali nič, dokler tovariši doktrinarji ne bodo nehali z mar-
ksističnimi litanijami in rajši vzeli v roke elementarne gospodar-
ske učbenike, ki jih pišejo ljudje s treznimi glavami po praktičnih
izkušnjah in ne v skladu s prežveče nimi frazami iz prejšnjega sto-
letja. Razumeti bodo morali, da ljudje hočejo dobro živeti, ne pa se
boriti pod komunističnim vodstvom z mlini na veter. Čeprav so lju-
dje delno tudi idealisti, komunistični frazerski raj ne more več bi-
ti ideal 20. stoletja.

Rešitev iz zagate, v kateri se nahaja jugoslovanski režim, ni v tem,
da bodo spet začeli s stalinistično politiko. Če bodo to storili,
bodo morali kmalu Hruščevu pomagati dvigati cene mesu in masti, ne
da bi se istočasno dvigale plače. Rešitev je v nadaljnjem prilaga-
janju gospodarstva gospodarskemu računu.

MEŠANJE KART

Ob titovskih spremembah v vladi in zveznih ustanovah (poročilo jem
16. strani) si edino lahko mislimo, da še tako mešanje kart nič **ne**
pomaga, če so vse rdeče; sedmica se ne spremeni v asa, če jo obrneš
na glavo. Tito pa bi rabil prave ase, da škripajočo upravo in razma-
jano gospodarstvo spravi v red.

Kar žalostno je slišati Kardelja, ko se spet povzpenja na tribuno v
zvezni skupščini, spet razlaga potrebo sprememb v državni upravi in

si spet prizadeva prepričati poslušalce, da bo preosnova imela ne = precenljive koristi. Sam sebi najbrž ne verjame, ker se je pri vseh prejšnjih preureditvah pač nekaj naučil. Zamenjajo nekaj tablic na vratih, nekaj ljudi se preseli iz enega urada v drugega, v vseh uradih pa povzroče večmesečno zmedo, ki se poleže mnogo kasneje kot pa trenutna zadrega, kdo bo kuhal kavo in hodil po burek. Balkanščine, ki se je razpasla po jugoslovanskih uradih, nekaj Slovencev ne bo odpravilo. Preimenovanje Komiteja za zunanjo trgovino v Državni sekretariat ne bo odpravilo zevajoče luknje v državnem žepu. In sedanja preosnova prav gotovo ni zadnja.

Nasvet za preosnovo, ki bi hitro ozdravila napake, težave in pomanjkljivosti, je zelo enostaven: uvedite resnično demokracijo s polno odgovornostjo vseh funkcionarjev pred ljudstvom. Komunistom se bodo sicer podrli stolčki, a to je postranska stvar, saj celo Tito pri = trdi, da je narodna volja najbolj važna in narodno blagostanje odločilno. A ker vemo, da je oblast komunistom zelo prirastla k srcu, te ga kajpak ne pričakujemo od njih. Toda zanje, za državo in predvsem za ljudstvo bi bilo dobro, če bi malo premislili o tem, kar smo zapisali in svetovali v današnjem prvem uvodniku

ZAKONSKO ZAŠČITO HOČEJO

Kot smo že pisali (KT 273), je nova Fanfanijeva vlada pristala na u = stanovitev dežele Furlanija-Julijska **krajina** s posebnim statutom, kot to predvideva ustava italijanske republike. Ministrski odbor za izdelavo te uredbe sestavljajo podpredsednik vlade Piccioni (krščanski demokrat) in ministra La Malfa (republikanec) in Preti (socialni demokrat). Osnutek bosta morala nato potrditi senat in poslanska zbor = nica. Z ozirom na namero italijanskih strank - od sredine do skraj = ne levice - da naj bi uredba samo načelno opredelila pravice slovenske narodne manjšine, pa nastaja nevarnost, da bo ta statut pred = stavljajl enako krpo papirja kot londonski sporazum ali pa samo do = ločilo republiške ustave o zaščiti manjšin. Lepe besede najdemo tu = di v komunističnih ustavah, pa zato komunistični režimi niso nič manj totalitarni. Ono, kar velja, so samo zakonska določila, ki so izvajana v praksi.

Slovenci v Italiji so bili dosti dolgo varani v svojih upih, da bi šli pri sprejemanju uredbe o novi deželi ponovno na iste limanice. Zato so poslali predsedniku senata in poslanske zbornice pismo, o ka = terem poročamo na drugem mestu. Značilno je, da so to pismo podpi = sale prav vse slovenske organizacije v Italiji in italijanske stran = ke, v katerih se nahajajo organizirane skupine Slovencev. To jasno kaže, da so si Slovenci v Italiji edini v svoji zahtevi po zaščiti manjšinjskih pravic ne glede na njihovo idejno ali politično oprede = ljenost. Kaže pa tudi, da je bilo prerokanje okrog "akcijskega so = delovanja s komunisti" med tržaškimi in goriškimi Slovenci docela nepotrebno, saj je odpadla zahteva, da do skupnega nastopa ne more priti, dokler se slovenski levičarji ne oddvojijo od italijanskih političnih strank, s katerimi so se spojili. Z ozirom na to koncesi = jo demokratičnih Slovencev bi bilo nujno, da bi tudi levičarji pri = stali na način, kako doseči izvolitev slovenskih predstavnikov v bo = dočem deželnem svetu: s slovenskimi listami, ki naj jih volilni za = kon predvidi. Ker slovenskim levičarjem ni bilo do tega, saj se misli = jo povezati z italijansko levico in praktično utoniti v tujem morju, je veliko vprašanje, če bodo imeli Slovenci sploh svojega zastopnika v deželnem svetu. Lani decembra smo zapisali na tem mestu: "Na (slo = venskih) levičarjih je, da se odločijo, ali bodo zapisani v zgodovi = ni slovenskega naroda kot grobokopi slovenske manjšine v Italiji a = li pa kot zavedni Slovenci, ki so prožili roko drugim Slovincem, če = prav politično drugače pobarvanim, v obrambi pravic slovenskega člo = veka." Toda po drugi strani je pa potrebno, da se slovenske demokrati = ske sile v bodoči deželi združijo tudi organizacijsko.

NA DAN NARODNIH ŽRTEV

Dan drugega junija smo proglasili in sprejeli za dan spomina slovenskih narodnih žrtev. Ta dan se spominjamo in molimo za vse, ki so dali življenje za svoj narod in za svobodo, ki naj jo uživa pod Bogom, zlasti tistih, ki so jih pomorili naši narodni sovražniki med drugo svetovno vojno, ki so padli med komunistično revolucijo in potem kot žrtve nasilja komunistične oblasti.

V najglobljem spoštovanju se jih spominjamo. Na ta dan se jim posebej zahvalimo za vzvišeni vzor skrajne žrtve in prosimo, da bi Bog, ki vodi in končno odreja usodo narodov, sprejel mučeništvo in kri, ki so jo prelili, kot zadostno ceno za veliko, lepo bodočnost svobodnega slovenskega naroda.

Obujamo slike tistih strašnih let sovražne okupacije in komunistične revolucije v Sloveniji ter sedanjo usodo našega ljudstva pod režimom skrajne in krute okrnitve osebnih in družbenih, zlasti verskih in političnih svobod, ki so po naravnem redu in poštenem človeškem pravu njegova nedotakljiva pravica.

Vemo, da so mučeniki dali življenje v nezlomljivi veri v zmago svojega naroda in te njegove pravice. V ognju te vere nas pretrese zavest, da ne smemo ničesar storiti s čemer bi to vero oskrunili, da moramo živeti za njeno uresničenje.

Med raznimi skušnjavami in pastmi, ki nastajajo iz sedanjih nesrečnih razmer, je prišla letos vaba, ki naj po komunističnih namenih uniči politično emigracijo iz Jugoslavije, torej tudi našo slovensko.

Politični emigranti smo svobodni ljudje. Vsak bo tudi na takozvano amnestijo odgovoril kot svoboden človek. Nihče nikogar ne zadržuje. Vsak pa ve, da mora ostati pred vsem pošten in značajan človek. Kot član narodnega občestva, ki je dalo za ohranitev svoje svobode toliko krvavih žrtev, mora odločiti tako, da ne bo skrunil spomina na tiste, ki jih nobena človeška amnestija ne doseže, pa je z njimi bil enega duha in ene volje. Zvest ostati idealom in žrtvam, ki jih je borba zanje zahtevala, bodi vsakomur prva skrb.

Šele potem, ko bo siguren, da bi narodni mučenik odobril njegovo odločitev, se bo vsak vprašal ali veruje garancijam komunistov, ki so s prevaro pobili toliko naših bratov in sester, komunistom, ki sami trdijo, da nimajo vere v Boga, zato ne morale, ampak zaničujejo oboje kot abotnosti. Ker morale nimajo, se ne čutijo vezanim na nikako dano besedo. Ali jim razumen človek more zaupati?

Politični emigranti ljubimo svojo domovino. V bolečinah prenašamo izgnanstvo in si želimo domov. Vendar za nas šele v globoko podrejeni vrsti pridejo v poštev vprašanja osebne ugodnosti in udobnosti: Ali bom v sedanjih razmerah v rojstni domovini res našel svoj dom, svojo pravico in mogel živeti kot srečen, svoboden človek?

Vsak odloča sam na lastno odgovornost, saj vsak sam nosi vse posledice. Dan narodnih žrtev pa nas opominja, da smo svobodni Slovenci preko vseh preizkušenj dolžni vztrajati kot zvesti borci za svobodo svojega naroda.

Na Spominski dan Združenih Ameriških Držav, dne 30. maja 1962.

Dr. Miha Krek,
predsednik Narodnega odbora za Slovenijo.

ZAKLJUČEK razprave o papeški encikliki MATER & MAGISTRA - iz str. 14.

Ničesar ni resničnejše. Nobeno spreminjanje zunanjih oblik člo = večke družbe ne more pomagati, če ne priznamo osnovne moralne vrednote na tem svetu - človeka. Človeškega dostojanstva ne smemo žrtvovati nobeni zunanji obliki - najmanj pa komunizmu, ki je po Leninovih naukih cilj, kateremu je treba žrtvovati vse drugo. "Mater et Magistra" vidi upanje v sledečem: "Ljudje se bolj in bolj zavedajo svojih pravic kot človeška bitja, pravic, ki so splošne in nedotakljive, ter streme po pravičnejših in bolj človeških odnosajih s soljudmi. Posledica tega je, da se moderni človek globlje zaveda omejitev in da išče duhovnih vrednot."

FRANTIŠEK HLAVÁČEK:

PORTRET ENA GENERACIJE (2)

(NADALJEVANJE)

V novembru 1896 je novoimenovana vlada, na čelu s poljskim grofom Badiem, ukinila izredno stanje in proglasila amnestijo za obsojence iz procesa "Omladina", ki so se lahko zopet vrnil k svojemu delu, čeprav z novo taktiko. Opustili so demonstracije, ker svetovni položaj ni vzbujal upov na skorajšnjo svetovno vojno in ker so izgubili vse nade v carsko Rusijo. Vendar pa so proti-avstro-ogrski in proti-dinastični principi naprednjakov ostali neizpremenjeni in še vedno revolucionarni. Naprednjaki so še naprej širili svoje ideje, osnovane na programu češke državne neodvisnosti in so delali na tem, da bo narod pripravljen, ko bo - prej ali slej - "napočil čas" (do tega je prišlo šele 1.1918.).

V mladi hrvatski generaciji, ki je prišla v Prago, ni bilo spočetka enotnega mišljenja. Nekateri so bili "obzoraši" in drugi "pravaši". Vsi so sicer sprejeli Radičevo idejo o narodnem edinstvu Srbov in Hrvatov, toda drugače so se v vsakem pogledu razlikovali. V Pragi se je nadaljeval proces izenačevanja, koncentracije, v katerem sem bil pogosto poklican kot nekak "arbiter", da poravnam nesoglasja. Ta so se pojavila celo med njimi in Stjepanom Radičem, ko se je ta po ukinitvi izrednega stanja zopet lahko vrnil v Prago (bil je že pred tem v Pragi, a se je moral skrivati). Zlasti se niso soglašali z Radičevim "slovanstvom" ali "slovanofilstvom" vkolikor je bilo osnovano na simpatijah za reakcionarno carsko Rusijo - čeprav je sam dosti tega kritiziral, kar je videl v Rusiji. Nekateri od njih so bolj simpatizirali z Masarykovim realizmom, drugi pa z revolucionarnimi idejami čeških naprednjakov in so se prav tako imenovali "naprednjaki". Ta struja je prevladala prav zaradi Radičevega vpliva - on je bil popolnoma za češke naprednjake. Ves čas bi vanja v Pragi, kjer se je oženil, mu je obstoj (čeprav skromen) omogočalo pisanje za številne naprednjaške revije in časopise ter honorarji za knjige, ki so mu jih naprednjaki izdajali. Isti honorarji so mu v veliki meri omogočali tudi njegovo bivanje v Parizu. Po vrnitvi iz Pariza v Prago je postal tudi stalni član uredništva glavnega naprednega organa "Samostatnost".

Do konca leta 1896 se je ustvarila koncentracija hrvatske mladine v Pragi do take mere, da se je ta odločila izdajati list, ki bi širil njene - in tudi Radičeve - ideje. Tako je v začetku 1.1897 začel izhajati v Pragi mesečnik "Hrvatska Misao", čigar urednik bi moral biti Radić. Toda ker se je on odpravljaj v Pariz, je predložil za glavnega in odgovornega urednika mene, kar je obrazložil z argumentom: "Saj veste da je Hlaváček popolnoma naš, poleg tega pa je nad našimi spori in lahko med nami posreduje." Tako sem postal urednik "Hrvatske Misli", v kateri je Radić v članku "Hrvatski ideali" naglasil: "Hočemo en narod, ki sicer nima enega imena, a ima isto dušo... isto tisočletno kulturo... Popolna narodna edinost je naš ideal..." ... "Srbske in hrvatske meje ne zavise od srbske ali hrvatske države marveč od srbskega in hrvatskega duha."

KMEČKA POLITIKA

To je bila ena izmed glavnih idej lista in pokreta "Generacije 1895". Druga vodilna ideja je bila, da je treba voditi ljudsko politiko, ker šteje hrvatski narod okrog osemdeset odstotkov kmetov. Politika nove generacije mora biti zato nasnovana na skrbi za to ogromno večino naroda. Torej je treba voditi ljudsko politiko, kar so tedanje stranke zanemarjale.

S tem naletimo na še en zelo važen vpliv na novo generacijo, do katerega je prišlo z mojim posredovanjem. Pri obrambi koristi hrvatskih kmečkih mas se ta generacija ni mogla ravnati po primeru čeških "agrarcev", ker je na Češkem prevladovala v kmečkem stanu struja srednjih in velikih kmetov, medtem ko so predstavljali na Hrvatskem ogromno večino majhni kmetovalci. Tu sem opozoril tovariše (razume se tudi Radića) na slične razmere med poljskimi in ukrajinskimi (rusinskimi) kmeti v Galiciji, katero sem prepotoval 1.1896. Študiral sem tamkajšnje kmečke pokrete in bil sem v zvezi z njihovi voditelji, n.pr. s Poljakom Tetmajerjem in Ukrajincem Ivanom Frankom. Po sebnosti z drugim in njegovimi glavnimi sodelavci sem navezal prijateljstvo in sodelovanje (o Ivanu Franku sem pred nekoliko leti izdal obširno študijo, ti skano na češkem in ukrajinskem jeziku, v kateri tudi pišem o ukrajinskem

vplivu na "generacijo 1895" in na samega Radića v zvezi z ljudsko in kmečko politiko). Moji prijatelji iz "Hrvatske Misli" so me prosili, da jih čim bolj upoznam s temi pokreti. O njih sem napisal obširno študijo pod naslovom "Seljački pokret v Galiciji", ki je izšla v treh številkah "Hrvatske Misli". Toda še pred tem, za časa potovanja po Galiciji, sem zbiral za svoje hrvatske tovariše poučno in propagandno literaturo za kmete (v arhivu imam pismo dveh članov uredništva "Hrvatske Misli" - Milana Heimrla in Svet. Korporića - ki sta mi pisala 1. 1896 v Lvov, da ne smem pozabiti, da jima preskrbim ti- sto popularno literaturo). Ko pa se je Stjepan Radić napotil v Krakovo in Lvov, sem mu dal priporočilna pisma za Tetmajera in Franka (to pismo je bilo nedavno objavljeno pri izdaji korespondence Ivana Franka). Pokret takozvane "ukrajinsko-rusinske radikalne stranke" je imel velik vpliv tako na češko kot hrvatsko naprednjaštvo. Poleg tega se ja pa tudi Ivan Franko sam zelo zanimal za oba pokreta kakor tudi za "Hrvatsko Misao".

JUGOSLOVANSKA IDEJA

Ta časopis je vzbudil tudi veliko zanimanje med srbsko in slovensko mladino, s katero je prišlo do sodelovanja že v tem časopisu. To je privedlo do sklepa, da bo od jeseni 1. 1897 dalje začel izhajati v Pragi nov časopis - kot naslednik "Hrvatske Misli" - "Novo Doba" s podnaslovom: "List zedinjene hrvatske, srbske in slovenske omladine - za književnost, politiko in socialna vprašanja."

Medtem se je na Hrvatskem že v začetku 1. 1896 sestala na večerji v spomin Svetozara Miletića, nato pa na proslavi Jovana Jovanovića-Zmaja, hrvatska in srbska omladina in se zavzela za narodno edinost. Ta pokret se je širil in tako je prišlo do ustanovitve "generacije 1895" tudi na Hrvatskem, pa ne samo hrvatske omladine ampak tudi srbske, ki se je priključila ideji narodne edinosti. Voditelj tega pokreta sta bila na hrvatski strani Ivan Lorković, na srbski pa Svetozar Pribičević. Prvi manifest te grupe je bil almanah "Narodna Misao", ki je izšel v Zagrebu 1. 1897 in ki je bil proklamacija ideje narodne edinosti. Svetozar Pribičević je v njem napisal: "Danes med Srbi in Hrvati verjetno ni mislečega človeka, ki ne bi priznal, da je srbsko-hrvatski spor v škodo i enim i drugim" in dalje: "Srbi in Hrvati so en in isti narod. Narodnega programa ni mogoče rešiti v okviru Avstro-Ogrske, ampak je treba to rešitev razširiti na ves narod. Ta rešitev pa bo popolna samo, ko bodo zedinjeni Zagreb, Beograd, Split, Sarajevo, Skoplje in Prizren. Torej ne gre za borbo med Srbi in Hrvati ampak za njihovo zedinjenje in skupno borbo proti Dunaju in Budimpešti." Iste misli je z drugimi argumenti proklamiral Hrvat Lorković v svojem članku o Račkem in vrsti sledečih člankov. Poleg tega je almanah objavil na desetine pisem hrvatskih in srbskih politikov, književnikov, znanstvenikov in javnih delavcev, ki so pozdravljali ideje in iniciativo almanaha.

Torej zopet revolucionarni program proti Avstro-Ogrski.

Pokret "generacije 1895" je imel dva glavna centra: Zagreb in Prago, ven dar se je širil po vsej hrvatski zemlji in na vseh visokih šolah v Avstriji, med hrvatsko, srbsko in slovensko mladino. Z njim so simpatizirali in se mu pridružili tudi nekateri stari politiki, posebno dva poslanca v hrvatskem saboru, dr. Potočnjak in dr. Barčić. Ta dva sta začela 1. 1898 izdajati v Zagrebu tednik "Narodna Misao" (s programom iz almanaha "Narodna Misao"). V njem so sodelovali tamkajšnji pristaši novega pokreta, med njimi s hrvatske strani: Lorković, Vilder, Šurmin, Dežman, Mazzura, Marjanović, Mangjer in drugi; s srbske strani pa Svetozar Pribičević in njegovi bratje, Srdjan in Bude Budisavljević, Jovan Banjanin, Dimović in drugi.

IZ PRAGE NA DUNAJ

Kljub temu je ostalo glavno glasilo te generacije le "Novo Doba" v Pragi, katera je izhajala do julija 1898. Zato ker mu je bil odvzet "post-debit" za Hrvatsko (kot pred tem tudi "Hrvatski Misli") in ker so nekateri sodelavci teh listov odšli iz Prage, mi je pisal Ante Radić (pismo je shranjeno v arhivu Nar. muzeja), da bi prevzel uredništvo in izdajanje tretjega praškega časopisa zedinjene omladine. Ante Radić je predložil naslov "Narodni pokret". V pismu je nadaljeval: "Ponovno se Vam zahvaljujem v imenu našega pokreta za vso dosedanjo skrb in žrtve" ter "Vas prosim, da za prvo številko "Narodnega pokreta" napišete referat o Laichterjevem romanu "Za pravdou" (to je nam reč bila v obliki romana napisana zgodovina naprednjaškega pokreta v Češki-

opomba F.H.). Nadalje pravi: "Poskrbite za slovenske članke" in končno: "Vprašajte Šajkovića, če bi dovolil, da se njegovo ime napiše na list, da je izdajatelj in lastnik (s šestimi drugimi). Vprašajte, če bi kakšen Slovenec hotel storiti isto."

Ne da bi verjetno vedel za to pismo, mi je tudi Stjepan Radić pisal 21. okt. 1898 iz Gline pri Sisku (tudi to pismo se nahaja v arhivu Nar. muzeja): "Vredno se je resno pripravljati za nadaljnje izdajanje časopisa. Po dolgem prevdarjanju smo se prepričali, da ostaja Praga še vedno najbolj primerna, pod pogojem, da ti prevzameš vsaj odgovorno uredništvo in da boš pri branju vsaj uvodnih člankov. V Zagrebu smo sklenili zbrati čim boljše uredništvo, ki naj bi praškemu olajšalo delo. O tem se bomo končno odločili na sestanku, ki se bo vršil o Božiču v Zagrebu." Radić mi je tako pisal, ker je vedel, da nimam več toliko časa na razpolago kot sem ga imel za časa sodelovanja pri "Hrvatski Misli" in "Novo Doba". Med tem časom sem sprejel - iz finančnih razlogov - funkcijo sekretarja Češkega trgovinskega muzeja in urejevanje njegovega tednika. Razen tega sem se še moral učiti za izpite. To je bil menda tudi eden od razlogov, da se je sklenilo izdajati nov časopis na Dunaju, kjer se je zbralo nekaj jugoslovanskih naprednjakov, in ne več v Pragi, čeprav sta to želela Stjepan in Ante Radić.

Tako je na Dunaju izšel 1. 1899 "Glas ujedinjene hrvatske, srbske in slovenačke omladine". Kot izdajatelja sta bila podpisana Stjepan Radić in Svetozar Pribičević, takrat še istih idej. Urednik "Glasa" je bil Franjo Poljak. Tudi on je bil bivši praški dijak in sodelavec "Hrvatske Misli" in "Novog Doba".

GLAVNI SODELAVCI

Da bi videli, kakšen je bil duh tega pokreta in kako se je ta kristaliziral v teku dveh let, bi rad navedél nekaj citatov iz programskega uvodnika v prvi številki "Novog Doba" - lista, pri katerem je sodelovalo razen bivših sodelavcev "Hrvatske Misli" tudi nekaj novih, ki so komaj prišli v Prago, še vedno s Stjepanom Radićem na čelu. Ta vsekakor večino svojih člankov za oba lista pošiljal iz Pariza. Največ je bilo Hrvatov, precej Slovencev, najmanj je bilo Srbov, ki pa so bili zelo delavni. Od starih sodelavcev "Hrvatske Misli" so bili v glavnem člani njenega redakcijskega odbora: Živko Bertić, Milan Heimrl, Svetimir Korporić, Franjo Poljak in Milan Šarić; od novih pa posebno temperamentni Dalmatinec z ostrim peresom v debatah Vice Iljadica-Grbešić (ki je bil na moj predlog postavljen za glavnega urednika "Novog Doba", ker sem uvidel, da je vendarle bolje, da se ta funkcija poveri Hrvat). Nadalje so bili zemunčan Nikola Fugger, a od Slovencev Ivan Zmavo, Ivan Dermota, Ivan Benković, Josip Grm, Drag. Lončar (nekateri od teh so objavljali članke pod psevdonimi). Srbskih visokošolskih dijakov je bilo v Pragi razmeroma najmanj. Večina jih je bila iz Vojvodine, ki so tu študirali medicino (madžarska vlada je namreč priznala in nostrificirala samo doktorate medicine z avstrijskih univerz, medtem ko so bili na Hrvatskem nostrificirani tudi doktorati iz drugih strok). Hrvati in Slovenci so študirali v glavnem na pravni in filozofski fakulteti in redko kateri na medicinski. Od slednjih se je s svojim delom odlikoval poznejši slavni zdravnik in pisatelj Vladimir Jelovšek (kasneje se je oženil s slovensko pisateljico Zofko Kvedrovo). Vsi ti so se pridružili novemu pokretu, medtem ko so imeli Srbi - medicinci iz Vojvodine zelo malo smisla za politiko in za mladinski naprednjaški pokret. Šele pozneje je prihajalo v Prago in Brno več Srbov iz Hrvatske. Vse do prve svetovne vojne je ta mladina, pravitako kot hrvatska in slovenska mladina, sprejela idejo narodne enotnosti. V mnogih primerih so se v teh mestih, pa tudi n. pr. na Dunaju, združevala bivša hrvatska in srbska dijaška društva v enotna jugoslovanska društva, katerim so se pridruževali tudi Slovenci. To je bila tradicija in vpliv "generacije 1895".

Toda vrnimo se k srbski mladini in njenemu sodelovanju v "Novo Doba", ki je v glavnem označeno z imenom Ivana Šajkovića, Srbijanca iz Beograda, avtorja knjižice (izdane 1. 1929) "Nekoliko momenata iz omladinskog pokreta od 1893 do 1903 godine". V njej govori najprej o pokretu med srbsko mladino 1. 1893, ki še ni imela zveze s Hrvati. Do teh je prišlo, ko je Šajković študiral v Pragi od 1. 1896 do 1. 1900 in je prišel v stik s Hrvati, se z njimi sprijateljil in sprejel ideje novega pokreta. Sodeloval je že v "Hrvatski Misli" in je bil glavni srbski sodelavec in član uredništva "Novog Doba". Po njegovem prizadevanju se je že "Hrvatska Misao" pošiljala v Srbijo in pozneje "Novo Doba" v precej večji količini. V svoji knjižici na primer citi-

ra Šajković pismo svojega tovariša Svet. Tomića iz Beograda, ki da je takoj razdelil 100 številok "Novog Doba" in prosi, da se mu jih pošlje še enkrat toliko. Drugi njegov prijatelj Milan Kostić pa sporoča, da se je v Brogradu osnoval "odbor nekaj mladih ljudi z nalogo, da delajo na edinosti srbsko-hrvatskega naroda in njegovem kulturnem, ekonomskem in prosvetnem napredku". V januarju 1. 1898 je zgodovinsko-filološka družina "Daničić" priredila večer posvečen delu za zedinjenje hrvatske, slovenske in srbske mladine" itd. Čeprav so to novo strujo med srbijansko mladino podpirali tako znani mladi ljudi kot Jovan Skerlić in od starejših Ljubomir in Slobodan Jovanović, Jovan Cvijić, Sveta Simić in drugi, se ta kljub temu ni razvila v Srbiji v pravi pokret. Kot piše Šajković v svoji knjižici, so bili temu razlog srditi prepričani znotraj strank in ob tem času tudi še vprašanje obstanka dinastije Obrenovičev, proti kateri se je začel kazati odpor. Šajković je bil s tem ne zadovoljen in je skušal v Srbiji bolj popularizirati ideje "generacije 1895" s pomočjo "Slovenskega Kluba", katerega je osnoval v Beogradu, ko se je vrnil iz Češke in postal njegov sekretar.

V praškem listu "Novo Doba" je Šajković objavil nekoliko člankov in poskrbel nekaj drugih od srbijanskih omladincev (Vojislava Miloševića, Djordja Ranojevića in drugih).

SLOVENSKA POSEBNOST

Smer "Novog Doba" je bila izražena v uvodnem članku prve številke, ki kaže dotedanji rezultat kristaliziranja nazorov "generacije 1895". Tam piše: "Eno od glavnih načel, katero bo "Novo Doba" prevzela od svojih predhodnikov "Hrvatske Misli" in "Narodne Misli" (to se nanaša na almanah "Narodna Misao" - op.F.H.) je narodna edinost Hrvatov in Srbov. Naš list se bo trudil, da pride ta ideja v meso in kri Hrvatom in Srbom in da poruši ograje predsodkov, sovraštva in fanatizma. Pri vsem tem pa nam ne gre, da se Hrvat in Srb odrečeta svojih narodnih imen. V dobro zapopadeni edinosti ne bo niti Hrvat Srbinu niti Srbini Hrvatov zatrl ime - obe ti, enako upravičeni imeni, bosta prenehali biti gesla boja in sovraštva." Ko je naznačil praktične pogoje za ostvaritev tega principa, članek nadaljuje: "Misel kulturnega zблиžanja se razširja tudi na Slovence. Vendar pa tu bolj kot misel na zблиžanje kakor pa na zedinjenje, ker težijo zunanje prilike in splošno mnenje pri Slovencih za razvojem slovenske veje južnega slovanstva kot posebnega naroda. Vendar se čujejo tudi glasovi za popolno zedinjenje s hrvatskim ali srbskim narodom. Mi prepuščamo končno odločbo o tej stvari Slovincem samim - list pa bo odprt za resne razgovore..." "Težnja za kulturno edinostjo mora vzbuditi težnjo za politično spojitve, za jugoslovanski politični federalizem."

Nadalje proglašča članek nalogo razširiti narodni preporod med najširše ljudske sloje; dosedanji preporod je bil preporod buržoazije, ki se je samo na rahlo dotaknil ljudstva, ki je pravo jedro našega naroda - a je služil do sedaj političnim strankam le kot kulisa in orodje; politiko hočemo obogatiti s socialnim elementom: ljudstvo mora postati faktor v narodni politiki.

Kaj pomeni ta nova ljudska politika, takoj konkretno razloži sledeči članek Stjepana Radića "Hrvatski ideali" (nadaljevanje članka iz "Hrvatske Misli"). V takratnih prilikah je ljudstvo na Hrvatskem (ko je bil delavski razred še zelo slab in maloštevilen) predstavljalo okoli 80% kmetov. Vprašanju kmetov, "kmečki politiki", je bilo posvečenih 14 od 36 glavnih člankov "Novog Doba", t.j. več kot ena tretjina. Razen treh Radićevih člankov spadajo sem tudi članki Živka Bertića "O zadrugi" (v štirih številkah), Dragana Turka "O reorganizaciji gospodarskih podružnic", Ivana Šajkovića "Zemljoradniške zadruge v Srbiji" in Djordja Ranojevića članek pod istim naslovom; dalje nepodpisani članek "V Slavoniji pest - V Zagrebu pust" (o težkem stanju kmetov v Slavoniji), "Petdeset let našega narodnega napora" in prevod francoskega članka Gabriela Séaillesa "Pravica ljudstva do izobrazbe. Od slovenskih avtorjev pa so bili članki: D.L.Selskega "Rane na našem narodnem telesu", Iv. Dermote "O konsumnih društvih" (v glavnem kmetijskih) in M.Heimrla "Bunjevci in Šokci na Madžarskem", ki se do neke mere dotika kmečkih problemov; poleg tega pa je bilo tudi dosti drobnih beležk. List je posvečal pozornost tudi delavskim in splošnim socialnim vprašanjem.

Navedel sem ta dejstva, da bi pokazal (skupno s tem, kar sem že rekel o "Hrvatski Misli") kakšno pozornost so naprednjaki posvečali temu hrvatskemu, srbskemu in slovenskemu ljudstvu, ki so ga v ogromni večini predstavljali kmetje. To je važno za načrt nadaljnjega razvoja "generacije 1895" in njene

poznejše cepitve, bolje rečeno odcepitve Radića od "generacije 1895" in ustanovitve seljačke stranke v opozicijo preje organizirani hrvatski napredni stranki, v kateri je z malimi izjemami ostal ves hrvatski del naprednjakov (generacije 1895). O srbskem delu bom govoril pozneje. Ta je ostal v tesni zvezi s hrvatsko napredno stranko.

IZ PARIZA V PRAGO

Ob tej priliki moram ugotoviti, da je bila "Novo Doba" urejevana v na = značenem političnem in socialnem smislu večinoma v odsotnosti toda s soglasjem Stjepana Radića, ki je tedaj največ živel v Parizu in od tam pošiljal svoje članke za "Novo Doba" ter češkim revijam in časopisom, v glavnem naprednjaškim. Prav tako je Radić pošiljal rokopise nekaterih svojih knjig, ki so mu jih izdajali češki naprednjaki, vse do knjige "Slovanska politika v habsburški monarhiji", ki pomeni velik preobrat in prelom v Radićevo dotedanji "jugoslovanski" in do Avstro-Ogrske revolucionarni politiki ter njegov pristonek na strašilo "avstroslavizma" in - ohranitev habsburške monarhije, kar ga je takoj privedlo v spor s češkimi naprednjaki in postopoma (tudi iz drugih razlogov) s hrvatskimi. Imenovano knjigo so doklonili založiti vsi činitelji na Češkem, tako da jo je moral izdati v lastni založbi; knjiga je takoj izzvala ostre kritike in obsodbo od strani njegovih dotedanjih najboljših čeških prijateljev - čeških naprednjakov in mnogih ljudi iz drugih političnih taborov.

Poleg tega pa je treba omeniti še neko drugo vmesno dobo dejavnosti in življenja Stjepana Radića.

Potem ko je Stjepan Radić s sijajnim uspehom zaključil študije na pariški "Svobodni šoli političnih znanosti" (dobil je drugo najvišjo nagrado za svojo študijo "La Croatie actuelle et les Slaves du Sud"), se je v juliju 1899. vrnil z ženo v Prago, kjer se je nastanil in živel kot neodvisen časnikar in pisatelj. Spet je največ pisal v naprednjaške pa tudi v narodno-socialistične, agrarne in nekatere konservativne časopise in nevtralne revije kot n.pr. "Slovanský Préhled" in nekatere hrvatske liste; kot sem že omenil, je postal član uredništva glavnega naprednjaškega organa "Samostatnost" z mesečno plačo. Tako je mogel, računajoč še na honorarje za svoje knjige, z družino od tega živeti, čeprav skromno, saj so tudi vsi naprednjaški časnikarji živeli skromno, ker pač stranka ni razpolagala s prav velikimi finančnimi sredstvi.

Poleg nekaterih manjših brošur so mu naprednjaške založbe izdale v češčini knjige "Svobodna šola političnih znanosti v Parizu", "Sodobna Hrvatska", "Srbi in Hrvati", založba in knjigarna J. Otto pa izbor študij francoskega akademika Alberta Sorela pod naslovom "Razmišljanja iz mednarodne politike". Knjiga "Sodobna Hrvatska" je bralce informirala o zgodovini in tedanjem položaju Hrvatske, vključno Dalmacije, Reke, Istre, Medjimurja in o "turški Hrvatski" (kakor je imenoval Bosno in Hercegovino), o državnopravnem položaju teh dežel, o razočaranju mnogih hrvatskih politikov nad Avstrijo, o borbi z Madžari in o tedanjih političnih strankah. Tu je Radić propagiral "patriotizem, ki ne bi bil vezan samo na določene politične teritorije, ampak bi obsegal vse dele enega naroda Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov" (torej spet "razširjeno" jugoslovanstvo), in zaključil knjigo s stavkom: "Na mesto da bi bila nekak avstrijski most, ki bi se kmalu spremenil v pruski most, mora biti Hrvatska tako močna zveza med Beogradom in Ljubljano kot močan zid za Sarajevo in Split", da bi se lahko uprli vsem sovražnim napadom (str. 144). Torej v tem se še kaže izrazito protiavstrijsko in jugoslovansko stališče, ki ga je moč še bolj opaziti v knjigi "Srbi in Hrvati". V tej je celo poglavje proti hrvatskim fanatikom v borbi za "iztrebljenje" Srbov in obratno proti srbskim fanatikom za "iztrebljenje" Hrvatov; v najostrejši polemiki in obsodbi do njih zaključuje Radić, da bi takšna borba pripeljala do uničenja enih in drugih in pravi, da so ti "zaslepljeni fanatiki" "Samo-Srbi in "Samo-Hrvati" - "narodni samomorilci" (str. 9.). Potem ko kritizira stališče raznih hrvatskih in srbskih osebnosti do vprašanja narodne edinstvi, pravi Radić: "Mi Hrvati in Srbi smo en narod, če to hočemo ali ne, če priznavamo ali ne priznavamo" (str. 16)... "Potrebno je, da bi zdaj dosledno in odločno povsod naglašali nerazdeljivost hrvatskih in srbskih interesov... da bi se zedinili s Srbi, da bo za zunanji svet od Reke do Zemuna Hrvatska, naprej pa Srbija, toda samo kot dva naziva za en in isti nacionalno-kulturni pojem" (str. 18)... "Srbi in Hrvati so v moji zavesti ena etniška in nerazdeljiva celota" (str. 19)... "Zato mora biti rezultat celotne dosedanje

borbe iskreno in trajno zблиžanje resničnih Hrvatov in Srbov..., ki danes niso več dva plemena ampak dva nerazdeljiva dela enega in istega naroda" (str. 20).

Ta plameča apologija narodne edinosti Hrvatov in Srbov je izšla v dveh izdajah; citati so označeni po straneh v drugi izdaji. Obe knjigi (druga z naslovom "Hrvati in Srbi") sta izšli tudi na hrvatskem jeziku v Zagrebu, toda sta bili takoj zaplenjeni, gotovo zato, ker je v njih videla madžarska državna uprava veliko nevarnost za svoj režim na Hrvatskem, če bi pripomogli do skupne borbe Hrvatov in Srbov proti Madžarom in Madžaronom.

Ideje, vsebovane v teh knjigah, je Radić propagiral kajpak tudi v češkem tisku.

PRIHOD VEČESLAVA VILDERJA

Poleg te svoje časnikarske in literarne dejavnosti pa je Radić tudi skrbel za hrvatsko in srbsko mladino, ki je nadaljevala študije v Pragi ali pa je šele tedaj tja prihajala; med njo je razširjal svoje ideje. Med novimi študenti, ki so prišli na jesen 1899. v Prago, je bil tudi Večeslav Vilder, ki je tako prišel pod neposreden Radićev vpliv. Kot odločen pristaš zagrebskega pokreta "generacije 1895" se je tesno spoprijateljil z Radićem in navedeno sprejel njegove ideje kot tudi proti-avstrijsko revolucionarno usmerjenost čeških naprednjakov in napredne filozofske ideje Masaryka. Če je Vilder tudi postal "naprednjak", je bilo to baš pod vplivom Stjepana Radića in razume se celotnega pokreta "generacije 1895", katerega prvak je Radić tedaj še bil. Njihovim idejam je ostal Vilder zvest do konca svojega življenja, tu di ko se je pozneje Radić mnogim od njih odrekel. V Pragi, kjer ni več izhajal kak list jugoslovanske mladine, se je Vilder v glavnem posvetil svojim študijem in politični izobrazbi za svojo poznejšo politično dejavnost, za katero se je že tedaj odločil. Tu sem ga spoznal in tu se je začelo najino iskreno prijateljstvo, ki je brez prekinitve trajalo tekom 62 let vse do nje gove smrti. Najine zveze in najino sodelovanje je bilo takšno, da bom lahko v nadaljnjih člankih zapisal marsikaj, kar je danes znano le malemu številu njegovih prijateljev - ali nasprotnikov, a o čemer niti eni niti drugi ne pišejo polne resnice...

RADIĆ V ZEMUN!

Najprej pa moram še nekaj povedati o Radićevem delu v Pragi. V okviru naprednjaških idej je pisal mož v takšnem protiavstrijskem duhu, da so se začele zanimati zanj avstrijske oblasti in policija, ki je verjetno prav tako zvedela tudi za to, da je v aprilu 1900. nagovarjal Masaryka, naj stavi v program svoje stranke zahtevo po vključitvi Slovaške v bodočo češko državo. V ostalem pa je Radić javno kritiziral Masaryka zaradi njegovega takratnega stališča do Avstrije. Tu se je policija spomnila, da je bil Radić leta 1894 izgnan iz Avstrije in sklenila je, da tega nevarnega naprednjaka-proti-avstrijca znova izžene. Tako je dobil julija 1900. Radić odlok, da v teku 24 ur zapusti Prago in avstrijsko ozemlje. Moral se je torej spet vrniti v "dežele krone sv. Stefana". V Zagreb ni smel iti, ker je bila še vedno v veljavi prepoved njegovega bivanja tam iz l. 1895. Zato se je odločil, da gre v Zemun, kjer se je - po kratkem postanku v svoji rojstni vasi Trebarjevu - nastanil od septembra 1900., kot on sam piše (v drugi izdaji svoje knjige "Srbi in Hrvati"), da bi "spoznal ob samem izviru politično, književne in gospodarske razmere v Srbiji in da bi, ostajajoč na Hrvatskem, mogel biti, kadar bi bilo potrebno, v samem središču Srbije".

V Zemunu sta mu nudila vso možno pomoč njegova prijatelja, praška dijak, hrvatska naprednjaka dr. Živko Bertić in dr. Nikola Fugger, v Beogradu pa dr. Ivan Šajković, ki v omenjeni knjižici piše o tem, kako ga je spoznal z nekaterimi uglednimi osebnostmi v Beogradu, zlasti s tistimi, ki so že simpatizirali z omladinskim pokretom; vpeljal ga je kot sodelavca tudi v "Prosvetni Pregled" in v "Srpski književni glasnik", izdejstvoval je, da so mu pošljali v Zemun nekatere časopise itd. (Kolikor vem, ga je Šajković podpiral tudi materialno, čeprav niti sam ni živel v preveč sijajnih razmerah.) Kakšen je bil tedanji Radićev odnos do Šajkovića, dokazuje pismo, v katerem je pisal slednjemu: "Kot dete se veselim tega, kadar te zagledam, pozdravljam te in ljubim z vsemi svojimi, a posebej z mojo malo hčerko, tvoj Stipa."

"Srpski književni glasnik" je tiskal večjo Radićevo študijo "Evropa in avstrijsko vprašanje na začetku 20. stoletja" in drugo "Madžari in Hrvati".

V drugi izdaji knjižice "Srbi in Hrvati" piše o tem Radić na str. 10: "Obe študiji sem pisal s takšno smelostjo, kot če bi pisal za kak hrvatski, seveda neodvisen in pošten list, pa mi vendar redakcija ni izpustila niti ene vrste." Dalje se veseli (str. 11), kako je v Srbiji razširil poznavanje Hrvatov in zavest, "da že enkrat hočemo in moremo biti en narod, pa čeprav z dvema imenoma" (str. 13). Poleg tega je iz Zemuna pošiljal dopise v razne češke liste, naprednjaške in druge. Toda vse to, pa tudi podpora prijateljev, ni moglo zavarovati trdnega obstoja zanj in družino, tako da je včasih zapadel v skrajno bedo. O tem priča neko Radićevo pismo univerzitetnemu profesorju dr. K. Kadlecju v Prago 1. 1902 (pismo se nahaja v Literarnem arhivu Nar. muzeja v Pragi), kjer pravi: "V skrajni potrebi, ko je bilo moč pričakovati, da niti moja duševna niti telesna konstrukcija ne bosta prenesli nadaljnega trpljenja, sem našel v dr. Janu Trebickem (to je bil eden prvakov čeških naprednjakov, op. FH) prijatelja, kakršnega sam Bog pošilja, kot to pravimo. S posebno skrbjo se je zavzel zame in je s posredovanjem g. Jaroslava Kvapila izposloval pri gosp. Ottu, da me je sprejel za sodelavca njegove "Enciklopedije za jugoslovanske zadeve". (O. Otto je izdajal veliko "znanstveno enciklopedijo" in pesnik Jaroslav Kvapil je bil urednik "Svetovne knjižnice", ki jo je tudi izdajal Otto. V prevodu citiram to pismo, ker je pisano v češčini, in Kvapila, da bom lahko ta dogodek pozneje spravil v zvezo s Kvapilovo sodbo o Radiću iz 1. 1918.)

To bi bil kratek pregled odnosov med Radićem in češkimi naprednjaki ter njihovem prijateljstvu do njega, vse do trenutka, ko se je položaj spremenil s tem, ko je pri Radiću prišlo do velikega idejnega preloma, prehoda iz naprednjaškega, revolucionarnega protiaustrijskega v "avstroslovizem" in tozo, da je treba Avstrijo ohraniti, seveda s spremembami v "slovanskem" pravcu. To je pomenilo tudi odklik od njegovega dotedanjšega jugoslovanstva, dasi je še naprej poudarjal edinstvo Hrvatov in Srbov. Prelom je nastal z izdajo njegove knjige na češkem jeziku v lastni založbi 1. 1902 (ker so mu jo vsi češki založniki odbili) "Slovanska politika v habsburški monarhiji". To je povzročilo politično prekinitev zvez čeških naprednjakov s Radićem, politično ločitev z njim pri sodelovanju, ki je trajalo osem let. Hrvatski naprednjaki so izražali začudenje, negodovanje in nesoglasje s tem novim, na hitro spremenjenim političnim pravcem Radića; obsojali so ga, toda z njim niso še prekinili političnih vezi iz razlogov, o katerih bom pisal pozneje. Do Radićevega razhoda z "generacijo 1895" je prišlo koncem leta 1904.

(Bo sledilo.)

FURLANIJA - JULIJSKA KRAJINA

ZAHTEVE SLOVENSKE MANJŠINE

(Od našega dopisnika)

V začetku junija so predstavniki slovenske narodne manjšine na Primorskem naslovili pismo na predsednika italijanskega senata in predsednika poslanske zbornice, v katerem se zavzemajo za zaščitna zakonska določila glede slovenske narodne manjšine v bodoči deželi Furlaniji-Julijski krajini. Predlog njenega statuta pride namreč ta mesec pred poslansko zbornico.

Pismo, ki so ga podpisali predstavniki obeh Slovenskih demokratskih zvez (Trst, Gorica), Slovenske katoliške skupnosti, Skupine neodvisnih Slovencev, Slov. kršč. socialne zveze, Slov. kulturno gospodarske zveze, Prosvetnega društva "Ivan Trinko" (iz Čedad), dalje Socialistične stranke Italije, Neodvisne socialistične zveze, Komunistične partije Italije je skoro dobesedno enako spomenici, ki jo je 21. maja poslala goriška Slov. demokratska zveza v Rim v isti zadevi. To poslednje skupno pismo zahteva zakonsko določilo, da smejo Slovenci uporabljati svoj jezik v osebnih in uradnih odnosih z oblastmi (v vlogi in uradnem odgovoru); da mora biti v deželni, pokrajinskih in občinskih uradih primerno število uradnikov, ki obvladajo slovenski jezik; da bo zajemčeno predstavninstvo Slovencev v deželni svet in v organih ki obravnavajo gospodarska in kulturna vprašanja, ki zadevajo Slovence; da bodo v krajih, kjer bivajo Slovenci, napisani tudi v slovenščini; da bodo slovenske vzgojne, kulturne, socialne in športne organizacije uživale enakopravno ravnanje od strani oblasti; da se meje in obseg pokrajin in občin ne sme spreminjati na škodo slovenske manjšine in da se razveljavijo fašistični zakoni in predpisi, ki še vedno veljajo.

PISMA UREDNIKU

LJUBLJANSKA NADŠKOPIJA: G.urednik! Zelo pohvalno je, da je Klic Triglava posvetil uvodnik v 274.štev. slovesni razglasitvi ljubljanske škofije v nadškofijo in umestitvi prvega nadškofa dr. Antona Vovka. Če se spomnimo, kako so slovensko narodno ozemlje delili med Oglejem in Solnogradom in kako je bilo raztrgano in razcefedrano v pogledu cerkvene pristojnosti; kako dolgo so tuji cerkveni knezi vladali slovenskemu ljudstvu; koliko težav je imel veliki škof Slomšek, da je prestavil sedež lavantinske škofije v Maribor in tako obvaroval slovenski značaj Spodnje Štajerske; da je izmed tridesetih ljubljanskih škofov bilo le trinajst Slovencev; da za pobožne Slovence, ki so na vsakem griču zgradili cerkev in na vsako razpotje postavili kapelico ali vsaj križ - Vatikan od Pija II. (Eneja Silvija Piccolomini), ki je 1461. ustanovil ljubljansko škofijo pa do sedanjega papeža Janeza XXIII. ni kazal baš posebnega zanimanja: dobili smo enega kardinala in nobenega svetnika...

Pri vsem tem in še mnogem, kar nisem naštel, bi človek pričakoval, da bodo slovenska emigrantska glasila večjega obsega in naklade, kot so "Ameriška domovina", "Svobodna Slovenija" itd., posvetila več pozornosti ustanovitvi slovenske cerkvene province, ki združuje vse škofije na slovenskem ozemlju v Jugoslaviji. Mesto pričakovane slavnostne številke, opremljene s slikami staroslavne ljubljanske stolnice, s sliko prvega slovenskega metropolita, ki je prav gotovo v najtežjih časih duhovni vodnik našega naroda, nismo v naših "vele-listih" dočakali niti uvodnikov nego le kronološke objave na drugi ali tretji strani - v nekaj vrsticah. Tako poročanje o dogodku, ki je za Slovence v domovini in na tujem ogromnega pomena, je zares prava - uganka.

Zato vsa čast listom, pa čeprav so to le "neznatni ciklostilski lističi", ki so dostojno počastili tako pomembno slavlje, o katerem posebno lepo piše junijska številka revije "Ave Marija", ki jo izdajajo slovenski frančiškani v Lemontu, Ill., in tudi prinaša prav lepe slike z umestitve nadškofa.

Upajmo in prosimo Boga, da mučeniškemu nadškofu dr. Vovku, tej živni baklji, ki v materialistično temo odeti domovini služi kot svetilnik, podari moči, zdravja in milosti, da dočaka kardinalski klobuk.

A.M.G.

SRBI V HRVATSKI: G.urednik! Gosp. Miloš Aćin daje (KT 276) Srbom na Hrvatskem takšne nasvete, kakšne so dajali Henlein in ostali sudetski pangermanisti in intelektualci sudetskim Nemcem v letih 1935.-1938. Posledice takšne politike so bile, da so nekaj let pozneje morali sudetski Nemci zapustiti svoje domove na Češkem in se preseliti v Reich, čeprav jih je bilo tri in pol milijona in čeprav je okoli sedemdeset milijonov Nemcev v obeh Nemčijah. Niti enega sudetskega Nemca ni danes, ki ne bi obžaloval, da so poslušali megalo-manske nasvete **Henleina** & Co. namesto da bi človeško uredili svoje odnose s Čehi in spoštovali Češko v njenih težkih dneh kot svojo domovino. - Mislím, da bi g. Aćin storil boljše, da na ta primer opozorí hrvatske Srbe kot pa da tako piše.

DR. STANKO TOMIĆ

KLIC TRIGLAVA je edini slovenski politično neodvisen list. Izhaja okoli 20. v mesecu; izdaja ga "Slovenska Pravda", združenje demokratičnih in svobodnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo samo članki, podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar. Poverjeni = ka: za Sev. Ameriko: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alberta Canada; za Avstralijo: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W. - Naročnina: 24/-; \$ 3.50; DM 13.-; Sch 40.-; Lt 2000.-; EA 1.10.0; NF 12.- na leto za navadno dostavo; dvojna cena za letalsko dostavo.

Uredništvo:

76, GRAEME ROAD, ENFIELD, Middx. (England)

Uprava:

BM/TRIGLAV, LONDON, W.C.1

GOSPODARSKA VEDA V ENCIKLIKI

MATER ET MAGISTRA

- Od našega gospodarskega sodelavca -

V. NOVI VIDIKI SOCIALNEGA VPRAŠANJA

"Mater et Magistra" se v posebnem **IV.** delu ukvarja z dvema novima vidikoma socialnega vprašanja: s težavnim položajem kmetijstva in z razlikami v razvoju različnih dežel.

Prvo vprašanje je v zvezi z gospodarskim napredkom. Do industrijske revolucije v 18. stoletju je kmetijstvo prevladovalo v gospodarski delavnosti. Razlog za to je bil kaj preprost: kmetijska proizvodnja je bila tako nizka, da je posamezen kmet komaj pridelal zadosti zase in za svojo družino. Če so ljudje sploh hoteli živeti, to se pravi jesti, se jih je morala ogromna večina ukvarjati s poljedelstvom in živinorejo. Napredek znanosti in tehnike ni samo prinesel možnosti cenene masovne proizvodnje industrijskih izdelkov, temveč tudi možnost povečanja produktivnosti dela v kmetijstvu. Ko je kmetu mogoče pridelati dovolj hrane za svojo družino ter jo še nekaj prodati na trgu, tedaj in šele tedaj (ta šele komunisti tako radi pozabljajo) je mogoče začeti delovno silo postopoma preseljevati v druge gospodarske veje. Razvijati se lahko začne industrijska proizvodnja.

Nekaj časa je kazalo, da bo industrija dobila v gospodarstvu mesto, ki je na začetku razvoja pripadalo kmetijstvu, in bo prevladala po številu zaposlenih in po vrednosti proizvodnje. To pa se ni zgodilo. Poleg industrije se je kmalu pojavil močan uslužnostni sektor. Sem štejemo poleg trgovine in prometa, ki delno še zaposlujeta ljudi z značajem ročnih delavcev, državno administracijo, zdravnike, advokate, samostojne inžinerje, bančništvo, razne agencije itd., na katere odpade prebivalstvo z značajem uradnikov ali svobodnih poklicev, kakor pravimo včasih: "white collar workers".

Ta razvoj je lepo opisal katoliški ekonomist iz Oxforda Colin Clark v svoji knjigi "Pogoji gospodarskega napredka". Clark deli z gospodarskega stališča dejavnost na tri sektorje: 1. sektor: kmetijstvo, 2. sektor: industrija, 3. sektor: usluge. V najrazvitejši državi, v Združenih državah Amerike, odpade na 1. sektor manj kot 10% prebivalstva, na 2. okoli 40% in na 3. nad 50%. Kako nenaraven je razvoj v S.S.S.R. najboljše kaže tozadevno razmerje približno 45 : 45 : 5. Okrožnica pravi: "Vemo da z gospodarskim razvojem število zaposlenih v kmetijstvu pada, medtem ko se odstotek v industriji in uslužnostni dejavnosti dviga".

Ta prehod je poglavitni vzrok težav v kmetijstvu. Svet se je v zadnjih sto letih spremenil - gospodarsko ~~vs~~ ekakor na boljše - v zadnjih sto letih bolj kot prej v tisočletjih. Kmetije, ki so bile v prejšnjih razmerah ravno pravšne, postajajo premajhne ali se spreminjajo v predmet postranske dejavnosti. Tiste kmetije, ki se prilagodijo novim razmeram, proizvajajo zelo poceni in se komercializirajo, s tem pa spravljajo v težek položaj kmete, ki so prestari ali prestarokopitni, da bi se prilagodili. Vse to pa seveda ni nobena obramba za komunistične agrarne metode, ki pretiravajo pomembnost obsega, preskakujejo optimalno velikost, preHITEVAJO razvoj mehanizacije in sploh povzročajo zmedo. Lahko rečemo, da je na splošno, posebno pa za evropske in zlasti jugovzhodno-evropske pogoje družinska kmetija, primerno modernizirana z gospodarskega in socialnega stališča še vedno najboljša rešitev.

"Mater et Magistra" poudarja, da igrajo pri odlivu s kmetov poleg gospodarskih razlogov vlogo tudi še drugi: v mestih je življenje lažje, novost in sprememba privlači, tam je manj ozkosti. Zaradi tega je mogoče pretirano koncentracijo v mestih zavreti s skrbjo za to, da tudi podeželje dobi svoj delež javnih naprav, da se socialne službe raztegnejo tudi na vaščane, da se tako ustvari pogoji za razvoj industrije zunaj velikih mest, da se organizira sodelovanje kmetov med seboj in z drugimi deželami. Dejansko je v najbolj naprednih deželah kot Svici in Britaniji, kljub Londonu, opaziti, da ljudje spet odhajajo živeti ven bliže naravi.

Treba je tudi kmetijstvu olajšati prehod na razne načine z davčnimi olajšavami, zaščitenimi cenami, posojili pod lažjimi pogoji itd. Vendar moramo biti pri uporabi teh sredstev zelo previdni, kajti če se nanja preveč zanašamo, kaj lahko dosežemo le da razvoj zastane, a da problemov ne rešimo.

V kmetijstvu zaradi različnih letin celo v najnaprednejših deželah cene zelo skačejo. Dobro je cene izenačiti s tem, da z vzdrževanjem zalog ponudbo skozi leta izravnamo. Toda zaloge stanejo in so zanje potrebna finančna sredstva, ki bi jih lahko koristno uporabili tudi drugod. Dvig cen nad tržiščno raven pa bo seveda povzročil dvig proizvodnje, ki jo ne bo mogoče več spraviti v denar. Zaloge bodo narasle čez vsako mero in naslednji korak bo morala biti birokratska omejitev pridelovalne površine.

Pomoč le zasilna rešitev

S tem prihajamo že do drugega vprašanja, namreč vprašanja razlike v razvoju različnih dežel. Okrožnica o tem pravi: "Solidarnost, ki veže vse ljudi med seboj kot člane ene same družine, ne dovoljuje, da bi bogate države neprizadeto zrle na lakoto, bedo in revščino drugih držav, katerih državljani ne uživajo niti osnovnih človeških pravic".

Kaj storiti? Danes je ne splošno odgovor: dajte pomoč! Enciklika pa pravilno poudarja, da je "pomoč v nuji" v resnici samo zasilna rešitev. Vsekakor je treba ljudem, ki so lačni, poslati hrano zastonj, toda zavetati se moramo, da to ne more postati reden pojav. Temelj vsaki pomoči nerazvitim deželam mora biti "pomagati jim, da si sami pomagajo". Zgodilo se je že, da je delitev velikih količin hrane zastonj ali zelo poceni, bil znak za preproste domačine, da se njim samim sploh ni treba več truditi - bodo že poslali bogati Američani!

Mater et Magistra piše: "Sama po sebi pomoč v nuji ne pomaga mnogo k odpravi pomanjkanja in lakote, kadar sta posledici - kakor tako pogosto sta - primitivnega in nerazvitega gospodarstva v kaki državi. Edino trajno zdravilo je, uporabiti vsa sredstva, da te državljane naučimo znanstvenih tehničnih in poklicnih prijemov, ter da jim damo na razpolago potrebni kapital, ki naj jim omogoči gospodarski napredek z modernimi metodami". Poudarek mora biti predvsem na prvem: na izobrazbi in vzgoji. Kakor izkušeni ekonomisti poudarjajo, na pr. Colin Clark v svoji brošuri "Growthmanship" (Manija gospodarske rasti), je kapital potreben, ni pa vse. Če ljudje ne znajo kapitala uporabljati, lahko več škodi kot koristi.

Značajni ljudje

Za razvoj pa niti znanje in kapital nista zadosti, ljudje morajo privzeti neko zadržanje, pridobiti neke lastnosti, ki omogočajo dobro gospodarstvo in resnično gospodarsko rast. Ljudje morajo biti točni, zanesljivi, racionalni v svojem ravnanju itd. Komaj more biti kaj dvoma, da so Združene države in zahodna Evropa tako daleč pred vsemi drugimi, ker imajo te lastnosti v večji meri, ne pa zato, ker koga izkoriščajo, kakor trdijo marksisti. Švica nima nobenih naravnih pogojev, a je med najbogatějšími državami na svetu, ker so njeni prebivalci premišljeni in marljivi.

Enciklika pravilno uči, da moramo narodom pustiti njihovo individualnost in njihova staro davna izročila in navade. Vendar bodo narodi, ako bodo hoteli materialno napredovati, morali združiti svoje tradicije z zadržanjem, ki je potrebno za napredno gospodarstvo.

* * *

ZAKLJUČEK

Na koncu III. dela okrožnica govori o sodelovanju med ljudmi po celem svetu in pravi da tako sodelovanje zavira "medsebojno nezaupanje", "korenine tega nezaupanja so ideološke razlike med državami, ali pravzaprav med njihovimi vladarji. Med njimi so nekateri, ki gredo tako daleč da zanikajo obstoj moralnega reda, ki je transcendenten, absoluten, splošen in enako obvezen za vse".

(Konec na 4. strani)

OD MESECA DO MESECA

ALI STE RAZUMELI?

Tito je 22. maja obiskal beograjski sejem tehnike, kjer je nagovoril direktorje in predstavnike gospodarskih ustanov in podjetij iz cele dežele. Najprej jim je povedal, da ima tokrat zanje tudi par besed pohvale in ne samo graje. Ko manjšino, ne misli s tem vseh. Delo direktorjev je težko, ker zavzemajo vodilna mesta v mladi industriji, ki se je komaj začela razvijati.

Tito je rekel, da direktorjem pripisujejo napake, katere pa niso krivi. Prejeli so neopolne in ne povsem jasna navodila. Seveda je potem moralo priti do napak. Toda napake so dveh vrst: namerne, kjer iščejo luknje v nepravilnih pravilih, in nenamerne, kjer navodila niso povsem jasna. Vsem, ki mečejo blato na naše najboljše ljudi, in ki zlobno preobračajo kritiko in navodila povem, da se motijo, če mislijo, da je prišel čas za lov na čarovnice. Vztrajno bomo odstranjevali pomanjkljivosti, ki škodujejo nadaljnemu pravilnemu razvoju socializma. To moramo storiti vsi skupaj, je dejal Tito.

Poleg tega ne smemo iskati razlogov za napake in pomanjkljivosti v gospodarstvu samo doma. So tudi zunanji vzroki, ki povzročajo naše sedanje težkoče v gospodarstvu. Da bi mogli premagati te zunanje faktorje, moramo posvetiti še več pozornosti subjektivnim pojavom in napakam. Med zunanjimi vzroki so različna zaprta tržišča. Precejšnje težave imamo z Zahodnim zaprtim tržiščem. Kaj naj sedaj naredimo? je vprašal Tito in odgovoril:

(1) Moramo bolje planirati. Ker smo socialistična dežela in proizvajamo po planu, moramo usmeriti planiranje tako, da bi preprečili vpliv zunanjih faktorjev na notranja gibanja in dvignili življenjsko raven. O tem sem često govoril, je rekel Tito, posebno v zadnjih dveh letih. Čemu graditi nesistematično različna podjetja za katera ni gotovo, da bodo jutri imela tržišče? Zdaj plačujemo za to, ker imamo podjetja, ki bodo morala preusmeriti proizvodnjo ali pa jih bo treba za preti.

(2) Industrija se mora usmeriti na izvoz, tako da bomo zmanjšali nase znatno negativno plačilno bilanco. V preteklosti to ni bilo storjeno, ker je bila domača potrošnja visoka in je bilo bolj dobičkanosno prodajati doma, kot pa izvažati, čeprav s premijami. Naša industrija se mora zdaj obrniti na proizvodnjo onih predmetov, ke se lahko prodajo na tujem tržišču.

(3) Da bo blago konkurentno na zunanjem tržišču, moramo dvigniti produktivnost in zmanjšati proizvodne stroške. Zato je treba poboljšati notranjo organizacijo podjetij in kooperacijo med manjšimi podjetji. Mala proizvodnja se danes ne splača. Potrebno je združevanje. Poleg velikih podjetij morajo biti mala podjetja združena v nekaki skupnosti. Stremeti moramo, da zagotovimo masovno proizvodnjo na veliko in ne na malo kadar je v vprašanju izvoz.

Kakšna proizvodnja je to, kakih 2.000 traktorjev na leto, ali pa recimo 2.000 avtomobilov? To ni nič. Danes se dela na stotisoče. Potem se lahko izvaža, potem se lahko zmanjša proizvodne stroške, potem se lahko konkurira. Dobro, mi ne moremo proizvajati na stotisoče, potem moramo pa vsaj na desetisoče. Potrebno je sodelovanje. Imate takozvana "tochter-podjetja", kjer se manjša podjetja ustvarijo okoli večjih in si razdele delo. Isto lahko naredimo tudi pri nas.

Vse to je treba ukreniti sedaj. Stremimo, da uvedemo več reda v tem pravcu, ne da bi morali zategniti pasove. Jaz sem proti zategovanju, je rekel Tito, ker pravzaprav nimamo toliko prostora, da bi zdaj zategovali. Nas delavec je slabo plačan v primeri z delavci drugih dežel, a razume zakaj. Toda ne bo razumel, če bomo zdaj poskusili zmanjšati njegove prejemke. Bolje bo razumel, če bo notranjarazdelitev boljša in razlike v plačah manjše, kot sedaj; tako da razpon plač dvajsetkratni ali celo večji. Govoril sem o tem in često noč in dan premišljam, kako morejo ljudje shajati s 15.000 dinarjiali celo manj na mesec, pa imajo družino. Težko morajo shajati. Nekateri sicer dobe otročje doklade, toda ne vsi.

Da bi lahko resno načeli to notranjo razdelitev v podjetjih, morate vi osebno, vsi vodje misliti o tem in ne smete dovoliti razne nezmernosti in anomalije, katere so se dogajale in katere nam sedaj delajo politično škodo. Nismo siromaki.

Dobro se nam godi. Toda po velikem zaletu je prišlo do teškoč. To je le začasen povav. Takim težavam se moramo v bodoče izogniti, da bi bilo naše gospodarstvo bolj stabilno, in da bi naš splošni društveni in gospodarski razvoj še hitreje napredoval. Ni se pa treba zaleteti, pač pa iti lepo naprej v skladu z našimi možnostimi. Obenem pa moramo računati o notranji razdelitvi, oskrbi, potrošnji in drugem. Proučevati moramo domač trg, kakor tudi tuja tržišča v Afriki in Aziji, katera so še manj preučena. Naša izvozna podjetja, katerih je tako preveč, jim ne posvečajo nobene pozornosti. Ona predvsem gledajo, da na hitro nekaj ožicaajo, potem kar bo pa bo. Tako ne gre. Mi se samo kompromitiramo na ta način.

Naše domače potrebe in naš domač trg se morajo preučevati, tako, da se ne bo dogodilo, da nam neko blago primanjkuje na domačem trgu. Vi lahko teknujete med seboj doma, toda nikoli zunaj. Če to delate zunaj, vi s tem škodite celi skupnosti. Ali ste me razumeli? Konkurenca doma je v korist naših ljudi, potrošnikov, toda zunaj morate biti enotni in ne delati kot ste to počeli do zdaj. Lahko bi navedel na stotine primerov, naravnost drastičnih primerov, radi katerih sem često bil besen. Toda to ne bomo več tolerirali.

Na koncu bi vam še rad dejal, je rekel Tito, da se ne ozirate preveč na različne zgodbe o direktorjih, ker so one često hudobne. Sodelujte z nami kolikor morete. Večina vas ste komunisti, dolžni ste storiti vse, da se te trenutne težkoče čimprej prebrode. Na te so vplivali razni zunanji faktorji, katere tudi moramo premagati.

Zvezna ljudska skupščina je na svojem zasedanju 28. maja sprejela dva nova zakona: zakon o spremembah in dopolnitvah državne uprave in zakon o osnovanju enotnih gospodarskih zbornic. Oba zakona je skupščini razložil Edvard Kardelj. S tem so postali novi člani Zveznega izvršnega sveta Miloš Minić, Boris Kraigher, Jakov Blažević in Kiro Gligorov.

Istega dne se je sestel Zvezni izvršni svet, ki je po novih zakonih izvršil nova imenovanja. Edvard Kardelj je postal predsednik koordinacijskega odbora, Mijalko Todorović predsednik odbora za gospodarsko koordinacijo, Boris Kraigher predsednik odbora za splošna gospodarska vprašanja, Miloš Minić predsednik odbora za družbeni plan, Avdo Humo predsednik odbora za gospodarske odnose s tujino in Moma Marković predsednik odbora za socialno politiko in narodno zdravilje.

Za predsednika Zvezne gospodarske zbornice je bil imenovan Jakov Blažević. Sergej Kraigher je postal državni sekretar za zunanjo trgovino, Kiro Gligorov državni sekretar za finančne posle, Nikola Minčev generalni direktor Zveznega zavoda za gospodarsko planiranje, Moma Marković sekretar za narodno zdravilje in socialno politiko, Zoran Polič sekretar za zvezni proračun in splošno upravo in Nikola Džuverović sekretar za splošne gospodarske posle.

Zvezni izvršni svet je imenoval Leo Matesa za direktorja instituta za mednarodno politiko in gospodarstvo namesto Janeza Stanovnika, ki je odšel na novo dolžnost v Slovenijo.

Slovenska ljudska skupščina je na svoji seji 9. junija izvolila na predlog Mihe Marinka za novega predsednika Vido Tomšič. Miha Marinko, ki je svoj predlog obrazložil s tem, da bo nova ustava proti akumulaciji več funkcij v eni osebi je še vedno obdržal mesto sekretarja v centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije.

Dosedanji podpredsednik Slovenskega izvršnega sveta Viktor Avbelj je bil izvoljen za novega predsednika na mesto Borisa Kraighera.

Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije je pa na svoji seji 14. junija izvolila za novega predsednika Alberta Jakopiča namesto Vide Tomšič.

Za letošnji sedemdeseti Titov rojstni dan je čez 25.000 mladeničev in mladenk, med njimi 85-letni Jože Šorgo iz Nakla pri Kranju, preteklo čez 7.000 km s pozdravno štafetno palico. Beograd mu je poklonil muzej "25. maja", katerega so napolnili z darili za Tita. Na predvečer Titovega rojstnega dne je Kardelj prebral Tito pozdravno pismo centralnega komiteta Zveze komunistov Jugoslavije, kjer je bilo med ostalim podobnim rečeno: "Tovariš Tito, ti si prva osebnost v naši zgodovini, ki je postala najbolj priljubljeni sin in najbolj ljubljene politični voditelj vsakega našega naroda, vsakega našega delovnega človeka".

Tito pa je po vseh slavonskih šel v Kumrovec obujat spomine.

IVAN STANIČ